

Po globalnym kryzysie finansowym — dalsza droga dla Europy

Wystąpienie w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie – 29 marca, 2010

Dominique Strauss-Kahn
Dyrektor Zarządzający Międzynarodowego Funduszu Walutowego

Warszawa, 29 marca 2010 r.

Wstęp: Polska i Europa

Dzień dobry Państwu. Jest mi niezwykle miło, że mogę być tu dzisiaj i wziąć udział w tej ważnej dyskusji o wyzwaniach czekających Europę w erze pokryzysowej.

Z wielu względów, Polska to idealne miejsce na taką dyskusję. Najnowsza historia Polski obejmuje szeroki zakres doświadczeń europejskich – przejście od gospodarki planowej do gospodarki rynkowej, wejście do Unii Europejskiej, a także stawienie czoła kryzysowi finansowemu. Przykład Polski pokazuje również, w jaki sposób dobra polityka gospodarcza i silne przywództwo polityczne mogą przyczynić się do sukcesu gospodarczego.

Jako pionierzy reform w postkomunistycznej Europie, polscy liderzy wykazali się niezwykle odwagą przy wprowadzaniu śmiałego planu stabilizacji makroekonomicznej i równie ambitnych reform strukturalnych. Działania te legły u podstaw dynamicznej gospodarki jaką jest obecnie Polska.

Z kolei w czasie ostatniego kryzysu finansowego, stabilna polityka makroekonomiczna i finansowa pozwoliły Polsce przejść przez ten ciężki okres bez większych szkód. W istocie, Polska to jedyny kraj Unii Europejskiej, który odnotował wzrost gospodarczy w roku 2009.

Chciałbym pogratulować polskiemu rządowi i obywatelom tych osiągnięć.

Ponad dwadzieścia lat temu, polskie rozmowy Okrągłego Stołu zapoczątkowały pokojowe zmiany w postkomunistycznej Europie, których kulminacją był upadek Muru Berlińskiego. To historyczne wydarzenie umożliwiło dwie dekady znaczącego postępu społecznego i gospodarczego w Europie – zapewniając demokrację, dobrobyt, stabilność i pokój.

Lecz ostatni kryzys ujawnił pewne niepokojące słabości w instytucjonalnej strukturze europejskiej. Obecnie gdy Europa pracuje nad reformą swych instytucji – uczynieniem ich silniejszymi, bardziej elastycznymi, potrafiącymi w lepszy sposób wspierać zrównoważony i długoterminowy wzrost – wspomniane słabe punkty należy naprawić.

Widzę historyczną szansę na stworzenie instytucji europejskich, potrzebnych do osiągnięcia sukcesów w nadchodzących dekadach. I tak brzmi moje dzisiejsze przesłanie: w obliczu kryzysu, integracja europejska musi być przyspieszona, a nie spowolniona. Owszem, kryzys spowodował pewne zahamowanie: ale korzyści z integracji są niewątpliwe. Teraz nadszedł moment, aby projekt zintegrowanej Europy wznieść na kolejny, wyższy poziom.

Integracja europejska: szanse i wyzwania

Pozwólcie Państwo, że nakreślę w tym kontekście szanse i wyzwania związane z integracją.

To, co rozpoczęło się jako związek sześciu państw w roku 1951 – tj. wraz z powstaniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali – dzisiaj jest unią gospodarczą 27 państw, oraz trzech krajów kandydujących. Integracja europejskich rynków towarów, kapitału i pracy przyniosła ogromne korzyści wszystkim członkom Unii – a gospodarki nowych państw członkowskich odnotowały szczególnie szybki wzrost.

Tutaj, w europejskich gospodarkach wschodzących, po bolesnych latach początkowych przemian, nareszcie nastąpił wzrost gospodarczy, rozkwitł handel i zakorzeniły się stabilne instytucje. Roznące gospodarcze i finansowe więzi z Europą zachodnią przyspieszały powyższe procesy oraz przyciągały inwestorów zagranicznych. Wszystkie te czynniki złożyły się na ogromny wzrost jakości życia, a dochody zaczęły doganiać poziom zachodnioeuropejski. I to jest w istocie najważniejsze: integracja spowodowała poprawę życia ludzi.

Oczywiście integracja niosła ze sobą również wyzwania. W niektórych europejskich gospodarkach wschodzących – jak również niektórych w Europie zachodniej – łatwy dostęp do taniego finansowania z zagranicy napędzał nadmierną konsumpcję i bańki spekulacyjne, co prowadziło do nadmiernego deficytu rachunku obrotów bieżących bilansu płatniczego. W momencie nadejścia kryzysu finansowego, wiele z tych państw było narażone na ryzyko związane z wycofywaniem kapitału zagranicznego.

Europejskie instytucje i mechanizmy zamortyzowały niektóre skutki kryzysu. Oto kilka przykładów:

- Dla członków strefy euro, unia monetarna okazała się dobrym zabezpieczeniem, w szczególności dla państw, które w przeciwnym razie mogły spodziewać się destabilizujących zawirowań walutowych. Ponadto, EBC uruchomił awaryjne instrumenty dostarczania płynności, rzucając finansowe koło ratunkowe bankom w strefie euro.

- Fundusze strukturalne UE pomogły w zwiększeniu ilości inwestycji w nowych państwach członkowskich, tym samym wspierając rozwój gospodarczy.
- Państwa poza strefą euro, borykające się z problemami finansowymi, mogły skorzystać z pożyczek unijnych na wsparcie bilansu płatniczego.
- Wreszcie, dzięki Skoordynowanej Inicjatywie Banków Europejskich, zachodnie banki macierzyste zgodziły się na utrzymanie zaangażowania w wielu wschodzących gospodarkach europejskich.

Oczywiście większe znaczenie w radzeniu sobie z kryzysem przez kraje europejskie miały czynniki krajowe – w tym fundamenty makroekonomiczne, polityka wobec sektora finansowego oraz wola polityczna. Jaki to miało związek z europejskimi gospodarkami wschodzącymi?

Zmaganie się z kryzysem: europejskie gospodarki wschodzące

Pomyślmy o sytuacji sprzed roku: szczerze mówiąc, nastrój w większości europejskich gospodarek wschodzących był ponury. Wydawało się, że problemy krajów nadbałtyckich wkrótce dotkną większość państw, które przeszły transformację – a może nawet samą Unię.

Na szczęście, ten koszmar nie nadszedł. Zamiast tego, gospodarki regionu, choć ciężko doświadczone przez kryzys, przetrwały burzę i są na dobrej drodze do odbudowy.

Oczywiście, biorąc pod uwagę ogromne zróżnicowanie w regionie, państwa o gospodarkach wschodzących, przeszły kryzys w różny sposób – począwszy od Polski, która uniknęła recesji, poprzez Ukrainę, kraje nadbałtyckie, Rumunię i Węgry – gdzie odnotowano znaczący spadek gospodarczy. To, co odróżniało reakcję danego kraju na kryzys, to jakość polityki gospodarczej i instytucji.

Pod tym względem, Polska zdecydowanie się wyróżnia. Dzięki silnym instytucjom gospodarczym i godnej uznania polityce, Polska uniknęła nierównowagi obserwowanej w innych państwach w ostatnich latach. A dzięki wystarczającej przestrzeni fiskalnej do wprowadzenia tymczasowych działań stymulacyjnych, wpływ kryzysu na wzrost gospodarczy był mniejszy. W istocie, będąc największą gospodarką regionu, Polska stoi na czele procesu odnowy gospodarczej.

Zatem wnioski są jasne: dobra polityka i silne instytucje mają znaczenie.

Chciałbym również zwrócić uwagę na jeszcze jeden kluczowy czynnik w kryzysie: odwagę liderów wielu europejskich gospodarek wschodzących w podejmowaniu trudnych decyzji. Nie bali się oni wprowadzenia niepopularnych działań, gdy wiedzieli, że są one niezbędne do ratowania gospodarki.

Budowanie Europy XXI wieku

O jakich trudnych decyzjach mówimy? Chciałbym przedstawić trzy z nich, które uważam za priorytetowe.

Po pierwsze, Europa potrzebuje remontu generalnego, jeżeli chodzi o jej architekturę finansową.

Widoczne są już postępy w zakresie reorganizacji transgranicznych ram stabilności finansowej. Możliwość monitorowania ryzyka finansowego – a tym samym zapobiegania kryzysom – ulegnie wzmocnieniu wraz z przewidywanym utworzeniem Europejskiej Rady ds. Ryzyka Systemowego oraz Europejskiego Systemu Nadzoru Finansowego.

Jednak proponowane reformy muszą też obejmować kwestie zarządzania kryzysowego oraz postępowania naprawczego, w szczególności w odniesieniu do banków transgranicznych. Co należałoby zrobić w tym kierunku?

Jak powiedziałem ostatnio w Brukseli, widzę wyraźną potrzebę zintegrowanej europejskiej struktury zapobiegania kryzysom, zarządzania kryzysowego, oraz działań naprawczych. Struktura ta powinna obejmować europejski organ prowadzący postępowania naprawcze, posiadający uprawnienia i narzędzia do efektywnego kosztowo rozwiązywania problemów systemowo istotnych banków transgranicznych będących w złej sytuacji. Choć stworzenie takiej struktury stanowi wyzwanie techniczne, jest to możliwe do zrobienia – lecz będzie to wymagało zdecydowanego przywództwa politycznego.

Europa powinna również wzmocnić koordynację polityki gospodarczej. Obecnie, główne ramy polityki w Europie – makroekonomicznej, finansowej i strukturalnej – są od siebie względnie niezależne. Jedną z lekcji kryzysu jest to, że wspólna waluta bez odpowiedniej koordynacji polityki gospodarczej może prowadzić do powstania wielkich nierównowag.

Mój trzeci priorytet dla Europy jest chyba najpilniejszy: pobudzanie wzrostu gospodarczego i uporanie się z bezrobociem. Ponownie, niezbędna jest koncentracja na następującej kwestii: kraje europejskie muszą współdziałać, aby utrzymać poprawę sytuacji gospodarczej. To jest priorytetem.

W krótkim okresie, polityka makroekonomiczna i finansowa powinny być nastawione na wspieranie rozwoju i umożliwienie niezbędnych korekt w krajach mających dużą nierównowagę fiskalną i na rachunku obrotów bieżących bilansu płatniczego. Aby przywrócić zaufanie do równowagi fiskalnej Europy, decydenci muszą jak najszybciej sformułować strategię odejścia od kryzysowych polityk interwencyjnych, ogłosić je oraz rozpocząć ich wdrażanie tak szybko, jak to możliwe. Jednakże, wszelkie działania, które

mogłyby osłabić zagregowany popyt należałoby odłożyć do roku 2011. Natomiast inne działania, powinny być wdrażane już teraz.

W celu utrzymania wzrostu w długim okresie, należy zwiększyć konkurencyjność. Należy przyspieszyć reformy zwiększające elastyczność rynku pracy i produktów, tak jak to przedstawiono w agendzie lizbońskiej 2020. Większa elastyczność rynków pracy pozwala wschodzącym gospodarkom europejskim na szybszą odnowę po kryzysie – i powinna pobudzić wzrost ich konkurencyjności w ciągu nadchodzących lat.

MFW Partnerem dla Europy

Chciałbym przybliżyć rolę MFW w Europie.

MFW od wielu lat prowadzi owocną współpracę z europejskimi krajami rozwijającymi się. Sukces współpracy Funduszu z Polską, rozpoczętej programem stabilizacyjnego w roku 1989, stanowił wskazówkę dla naszego zaangażowania we współpracę z innymi gospodarkami przechodzącymi transformację.

Poza wsparciem finansowym i doradztwem w sprawach polityki gospodarczej, MFW zaoferował pomoc techniczną przy tworzeniu nowoczesnych struktur podatkowych i fiskalnych, instytucji bankowości centralnej oraz nadzoru finansowego. Doradztwo w tym zakresie pomogło wschodzącym gospodarkom europejskim w przygotowaniu do członkostwa w Unii Europejskiej.

Ostatnio MFW udzielił wsparcia finansowego gospodarkom regionu borykającym się z problemami finansowymi w czasie kryzysu. Łącznie w obliczu tego kryzysu udostępniłmy kwotę 80 mld USD.

To finansowanie związane jest z pewnymi kryteriami, koniecznymi do zapewnienia, że przyczyny problemów zostaną zlikwidowane. Chcę jednak podkreślić, że jeśli MFW nakreśla ogóle ramy takiego programu, to władze krajowe decydują o konkretnych działaniach. W dodatku, kładziemy nacisk na uwarunkowania społeczne żeby zminimalizować skutki kryzysu dla najsłabszych grup.

Nasze pożyczki także stały się elastyczniejsze i ukierunkowane na zapobieganie kryzysowi. Elastyczna Linia Kredytowa (*Flexible Credit Line*) dla krajów członkowskich prowadzących dobrą politykę gospodarczą – takich jak Polska, która otrzymała dostęp do linii kredytowej z MFW w wysokości 20 mld USD – jest jednym z przykładów.

W czasie kryzysu, MFW bardzo efektywnie współpracował z Unią Europejską – wspólnie udostępniając wsparcie finansowe bilansu płatniczego krajom w regionie. Widzimy tę

współpracę jako odzwierciedlenie naszych wspólnych interesów oraz przykład lepszej koordynacji mechanizmów finansowych w przyszłości.

Wniosek: Potężne wspólne dziedzictwo

Na zakończenie:

Założycielom Unii Europejskiej przyświecał najszlachetniejszy cel: stworzenie instytucji niezbędnych do zapewnienia trwałego pokoju na naszym kontynencie. Jak powiedział Robert Schuman w roku 1949: *„Przeprowadzamy wielki eksperyment, spełniając to powracające marzenie, które przyświeca narodom Europy od tysiąca lat – stworzenie organizacji, która zakończy wojnę i zagwarantuje wieczny pokój”*.

W tym znaczącym momencie historii, powstał również MFW. Jego celem było zjednoczenie narodów świata w duchu solidarności, poprzez chronienie globalnej stabilności finansowej, a tym samym zapewnianie pokój i dobrobyt. Fundusz został stworzony w celu zwalczania ekonomicznych korzeni wojny. Zatem łączy nas z Unią Europejską potężne dziedzictwo.

Teraz, gdy Europa podnosi się po znacznym kryzysie, nadszedł czas na integrację i współpracę. Oznacza to wzmocnienie instytucji. Oznacza to wzmocnienie fundamentów gospodarczych Unii Europejskiej. Oznacza to również zapewnienie wszystkim narodom w Europie dostępu do korzyści, jakie przyniósł pokój i dobrobyt.

Jestem tutaj dzisiaj, aby zapewnić Państwa, że MFW jest Waszym partnerem w tym ważnym przedsięwzięciu.

Dziękuję bardzo za uwagę.